

voorbereiding van een speciaal nummer ontbrak en nu gelukkig niet.

Het spreekt vanzelf, dat in één of enkele artikelen geen levensbeeld van Bavinck kan worden ontworpen.

Had ik op mij genomen Bavinck te schetsen in zijn betekenissen voor ons kerkelijk leven, zoo kon ik daarover slechts een enkele opmerking maken.

Laat mij daarom mogen verwijzen naar wat ik later over Bavinck publiceeren zal.

Voor den aandrang van den uitgever ten Have ben ik gewicht om onzen Bavinck meer ten voete uit te teekenen en tevens naar mijn vermogen anderen in zijn gedachtenwereld rond te leiden.

Dit stukske dient alleen om uiting te geven aan de overtuiging, die bij ons allen leeft: er is een groote in Israël gevallen.

Spreekt dit artikel van menschebewondering, de Heere verbiedt dit niet. Het zou niet oorbaar zijn, staande aan het graf van dezen leidman des volks, reeds aan kritiek het woord te geven.

Zij er dan rouw in ons hart, wijl God ons Gereformeerde volk opnieuw zoo zwaar beproefde. HEPP.

UIT DE SCHRIFT.

Maran-atha.

Daarom heeft Hem ook God uitermate verhoogd en heeft Hem een naam gegeven, welke boven alle naam is, opdat in den naam van Jezus zich zou buigen alle knie dergenen, die in den hemel en die op de aarde zijn en alle tong zou belijden, dat Jezus Christus de Heere is tot heerlijkheid Gods des Vaders.

Eph. 2:9-11.

..... Wat zou een Christus ons baten, die alleen voor ons gestorven was en niet ook voor ons leefde en bad en ons ten goede voor Gods aangezicht verscheen? Maar Hij, die neder gedaald is, is dezelfde ook, die opgevaren is verre boven alle hemelen, opdat Hij alle dingen vervullen zoude. Wat Hij verwierf, past Hij ook toe. Wat Hij begon, voleindigt Hij. Hij rust niet en mag niet rusten, voordat Hij zijn volk heeft zalig gemaakt en hemel en aarde heeft vernieuwd.

Maran-atha, de Heere komt. Hij komt weder, allereerst om zijns zelfs wil. Zijn naam, zijn ambt, zijn eer is er mede gemoeid. Hij komt weder, om het aan de gansche wereld te toonen, dat Hij de waarachtige, de volkomene Zaligmaker is; dat Hij zalig maakt, niet in naam, maar in der daad; dat niemand ze uit zijne hand heeft gerukt of rukken kan; dat Hij gisteren en heden dezelfde is en in der eeuwigheid.

Hij komt weder om met vlammend vuur wrake te doen over alle degenen, die God niet kennen en zijn evangelie ongehoorzaam zijn; maar ook om verheerlijkt te worden in zijne heiligen en bewonderd te worden in allen, die gelooven; om door alle schepselen erkend en gehuldigd te worden als de Heer, de eenige en waarachtige Heer, tot heerlijkheid Gods des Vaders.

Op eenheid van belijdenis loopt dus de geschiedenis der wereld uit. Eenmaal zullen engelen en duivelen, rechtvaardigen en goddeloozen samenstemmen in de erkenning, dat Christus de eeniggeboren Zoon des Vaders en dies de Erfgenaam aller dingen is. Dan zal alle knie zich buigen en alle tong belijden, dat Jezus Christus de Heer is.

Thans kan die belijdenis weersproken en tegengestaan worden. Want zij heeft eene wereld van onzienlijke dingen tot inhoud. Om haar waarheid in te zien, is het geloof van noode, dat een vaste grond is der dingen, die men hoopt en een bewijs der zaken, die men niet ziet. Wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen. De wereld, die alleen met het zienlijke rekent, kan de gemeente tegenspreken, haar geloof dwaasheid achten, en hare hope voor een droombeeld houden. Zelfs is de schijn tegen ons. Want van den dag, dat de vaders ontslapen zijn, blijven alle dingen alzoo, gelijk van het begin der schepping, zoodat de spotters vragen kunnen: waar is de belofte zijner toekomst?

Maar er komt verandering, Maran-atha. Johannes zag in een gezicht den hemel geopend, en zie, een wit paard, en die daarop zat, was genaamd Getrouw en Waarachtig, en Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid. En zijne oogen waren als eene vlamme vuurs, en op zijn hoofd waren vele koninklijke hoeden; en Hij had eenen naam geschreven, dien niemand wist dan Hij zelf. En Hij was bekleed met een kleed, dat met bloed geverfd was en zijn naam wordt genoemd het Woord Gods. En de heirlegers in den hemel volgden Hem op witte paarden, gekleed met wit en rein fijn lijnwaad. En uit zijnen mond ging een scherp zwaard, opdat Hij daarmee de heidenen slaan zoude. En Hij zal ze hoeden met een ijzeren roede, en Hij treedt den wijpersbak van den wijn des toorns en der granschap des almachtigen Gods en Hij heeft op zijn kleed en op zijn dij dezen naam geschreven: Koning der koningen en Heere der heeren.

Als Christus alzoo in heerlijkheid verschijnt, zal niemand Hem kunnen weerstaan. Allen zullen Hem zien, ook zij, die Hem doorstoken hebben. Zij zullen Hem zien met hunne eigene lichamelijke oogen, en geen ongeloof, geen twijfel zal meer mogelijk wezen. Dan zullen alle schepselen het moeten erkennen, dat Christus de Heer is, zij zullen het moeten erkennen, zoo niet vrij, dan gedwongen, indien niet gewillig, dan onwillig, hetzij met of tegen hun zin. Van den troon in het midden des hemels af, door al de kringen der schepping heen, tot in de diepte van den afgrond toe zal er maar één stem weerklanken: Christus de Heer! En alle schepselen saam zullen de knie buigen voor Hem, die wel diep is vernederd en aan een kruis is gestorven, maar die ook uitermate is verhoogd en gezet is op den troon van het heelal aan 's Vaders rechterhand.

Welk eene toekomst, welk een schouwspel! De gansche schepping op de knieën voor Jezus! En op aller lippen de ééne, korte, tot haar uitgangspunt terugkeerende, maar toch alles bevattende, thans door velen gemaakte, maar dan door allen erkende belijdenis, dat Christus de Heer is, tot heerlijkheid Gods des Vaders!

Kom, Heere Jezus, ja kom haastelijk!

Die overwint, die zal bekleed worden met witte kleederen. En Hij, die de zeven Geesten Gods heeft en de zeven sterren, zal zijnen naam geenszins uitdoen uit het boek des levens en Hij zal zijnen naam belijden voor den Vader en voor zijne engelen.

(Uit: „De offerande des Lofs" van Dr H. Bavinck).

Bavinck's betekenissen voor het Politieke en Sociale leven.

Het was in het najaar van 1907.

Te Amsterdam werd een buitengewone deputatenvergadering gehouden, en op die vergadering droeg prof. Bavinck, die tijdens het ministerschap van Dr. Kuyper, als voorzitter van het Centraal-Comité was opgetreden, het praesidium weer over aan den „grooten leider". En bij die gelegenheid sprak de thans ontslapene onder meer ook deze woorden: „Wel is mij gedurende eenigen tijd de leiding der partij toevertrouwd, en wel verlaat ik thans den voorzitterstoel, opdat gij er weer plaats in zult nemen, doch feitelijk is de leiding van ons anti-revolutionaire volk nooit uit uw handen geweest. Gij waart het, die stuur en richting bleef geven, en gaarne ruim ik weer voor u de plaats, die u iure suo toekomt".

In deze woorden, die ik uit mijn geheugen weertielde terrein met één trek geteekend. Hij was niet de leider onzer partij. De generaaltaf lag niet in zijn handen. Een strijd, zooals Kuyper voerde, is door hem niet geworfeld. Een andere taak had de Heere hem toevertrouwd, en nimmer heeft hij voor ons anti-revolutionair volk die betekenis gehad, als de „grootste voortrekker", wiens verschijden wij bij Bavinck's sterven opnieuw diep gevoelen.

Doch in het gememoreerde woord van Bavinck ligt meer.

Daaruit spreekt ook zijn bescheidenheid.

Een bescheidenheid, die wel eens in een goeden zin overdreef, want, al is het dat niet Bavinck, maar Kuyper op het staatkundig erf den toon aangaf, ook van den eerste is machtige bezieling en niet geringe invloed uitgegaan. Hij, wiens universele blik heel het leven overzag, en die, als echt-gereformeerde op elk terrein onderwerping aan Gods ordinantiën eischte, kon ten opzichte van de politieke vraagstukken niet zwijgen, en hij heeft met ons anti-revolutionair volk meegeworfeld voor het recht des Heeren, en in dien strijd in de voorste reijen gestaan. Ik breng slechts in herinnering zijn arbeid als lid van het Centraal-Comité. Ik denk aan de bereidwilligheid, waarmee hij in 1905 Kuyper's plaats innam. Ik noem zijn deputaten-rede over Christelijke en Neutrale Staatskunde, en wijs op het vele en zeer vele, wat hij als lid der Eerste Kamer verricht heeft.

God schonk in hem ons een onwaardeerbare schat.

Ook aan onze politieke zaak heeft hij zijn krachten gegeven, en al dreigden enkele jaren geleden, toen de brochure over Leiden en Leiding verscheen, donkere wolken, en al jubelde de vijand reeds van scheuring in onze partij, die wolk is afgedreven, en naar mijn heilige overtuiging zal Bavinck zelf het meest dankbaar geweest zijn, dat de Heere die breuk genadig verhoed heeft.

Over Bavinck's sociale betekenissen zou veel te schrijven zijn.

Reeds op het Eerste Christelijk-Sociaal Congres wees hij in een magistraal betoog de lijnen aan, waarin onze actie zich bewegen moest, en sinds dien heeft hij telkens en telkens zijn licht over de maatschappelijke vraagstukken laten schijnen. Vooral heeft hij zich ingelaten met het vrouwen-vraagstuk, en op het Tweede Christelijk-Sociaal Congres was hij dan ook de aangewezen man om te refereeren over de positie van de vrouw in het maatschappelijk leven. En... welk een breede visie gaf hij ons op al deze vragen! Wat plaatste hij ons op hooger niveau! Hoe is hij altoos met heiligen ernst opgekomen tegen de

levensverzakelijking onzer dagen, en met welk een geesdrift riep hij patroon en arbeider toe, eerst Gods koninkrijk te zoeken!

Zoo zou ik kunnen voortgaan.

Veel zou ik nog kunnen zeggen over zijn arbeid op het terrein van opvoeding en onderwijs, doch dit ligt buiten mijn bestek, en... waar moest ik eindigen?

Nu is Bavinck heengegaan.

God nam hem weg.

In dagen, waarin we wandelen tusschen tal van vraagstukken, die om een oplossing roepen, en in een tijd, waarin we onze groote mannen niet missen kunnen.

Waarom slag op slag?

Gods weg is in het heiligmom.

En omdat Hij regeert en Hij Zich nooit vergist, zeggen we ook bij Bavinck's graf: De Heere heeft gegeven; de Heere heeft genomen; de naam des Heeren zij geloofd!

K. D.

Bavinck's betekenissen voor de Natuurwetenschappen.

Het valt mij zeer zwaar, de pen op te nemen om de verdienste van Bavinck te schetsen. De ontroering toch, die thans ons allen vervult, is van zulk een persoonlijke aard, dat het schier ontheiligend is om met vele woorden deze stemming te verbreken. Wat wij zeggen kunnen, is bovendien zooveel armer en knuller, dan het beeld, dat in onzen geest leeft.

Bij het graf van een vriend zou men liefst zwijgen.

Maar toch wil ik trachten om den lezer een indruk te geven van de groote betekenis, die Bavinck heeft voor de ontwikkeling van de natuurwetenschap. Hij was eigenlijk de eerste onder ons, die begreep, welk een taak de Christen op het gebied van de natuurwetenschap heeft, maar ook omgekeerd welk een invloed de kennis der natuur op het overdenken, het verklaren der Schrift kan uitoefenen.

Wat Bavinck hierover gedacht, gesproken en geschreven heeft, zal ik hier niet in een verkorten vorm trachten weer te geven.

Wie het waarlijk weten wil, leze de heldere geschriften van Bavinck zelf en vergenooge zich niet met een overzicht of nitreksel.

Maar met nadruk wil ik erop wijzen, dat de betekenis van deze vele en schoone boeken niet alleen in hunnen feitelijken inhoud bestaat, maar bovenal in de heerlijke persoonlijkheid van den schrijver zelf, die ons op elke bladz. tegemoet treedt.

Dit is de grootste betekenis van Bavinck voor de natuurwetenschap, belangrijker dan welke denkbeelden of thesen ook, dat hij door zijne persoonlijkheid en door de wijze van zijn denken ons demonstreerde wat de diepste grondslag moet zijn voor een gezonde ontwikkeling dezer wetenschappen. Een echt Christen, bescheiden en eenvoudig, waarheidslievend en eerlijk, betrouwbaar en liefderijk, God liefhebbende en Hem in Christus zoekende meer dan de menschen, meer dan een partij, een kerk, een traditie of wat dan ook.

Alles was voor Bavinck middel. Schrift en natuur, wetenschap en kunst, kerk en universiteit, maatschappelijk en persoonlijk leven, alles had voor hem waarde om God in Christus te zoeken, te prijzen en te danken. Daarom was Bavinck zulk een waarachtig Christen, daarom toonde hij in diepe verontwaardiging tegen ieder, die in den naam van Christus, niet Hem, maar lagere doeleinden najoeg.

Welnu, dit is Bavinck's onschatbare waarde en dit zullen wij jongeren, zijn leerlingen diep in ons hart als een rijkdom meedragen in ons leven, als een kracht in onzen arbeid, dat hij ons de juiste levenshouding tegenover de wetenschap der natuur heeft geleerd en getoond.

Denkbeelden wijzen zich met den tijd, alle menschelijke en dus onvolmaakte arbeid is aan verandering onderhevig en hoe belangrijk ook Bavinck's gedachten voor onzen tijd mogen zijn, hun blijvende waarde ontleenen zij niet alleen aan den inhoud, maar vooral aan het feit, dat zij voortdurend wijzen op de persoonlijkheid, die ze voortbracht.

Wanneer Bavinck een zijner lievelingsdenkbeelden ontvouwd, hetzij de onderscheiding tusschen natuurwetenschap als feitenkennis en als wijsgeerige verwerking der feiten, hetzij de betekenis van de kenleer voor de natuurwetenschap, hetzij de immanentie Gods in de natuur, hetzij de verhouding van Schriftuur en natuur, dan luisterden wij met meer dan gewonen aandacht, met devotie. Altijd was dit zoo, bij openbare redevoeringen, in den kring van hoogleraren, onder studenten.

Nooit vergeet ik den indruk van zijn spreken in een conferentie van oud-jeden der Nederlandse Christen Studenten Vereeniging, welke zoo ten volle Bavinck's sympathie had. Toen hebben wij meer dan ooit gevoeld, wat Bavinck ons, natuuronderzoekers, te zeggen had. Hij gaf ons geen nieuw systeem van wijsbegeerte der natuur, hij drong ons geen traditioneele opvattingen op, al gevoelde hij zelf veel voor de scholastische natuurphilosophie. Hij sprak niet in snorkende zinnen en schijngeleerdheid, die hij verafschuwde.

Maar hij wees ons in heiligen ernst op de zwakte en gebrekkigheid van ons menschelijk kun-